

MARIE KARLSSON-TUULA

Vad utgör den löpande förvaltningen i företagsrekonstruktion?

MARIE KARLSSON-TUULA är professor i civilrätt vid Högskolan Väst.

Utgångspunkten i en företagsrekonstruktion är att gäldenären får behålla sin rådighet över verksamheten och ingå rättshandlingar som faller inom ramen för begreppet den löpande förvaltningen. I 2 kap. 20 § 2 st. lagen (2022:946) om företagsrekonstruktion regleras vilka förpliktelser en gäldenär inte utan rekonstruktörens samtycke får ingå. Frågan är vad begreppet ”utanför den löpande förvaltningen” rent faktiskt innebär. Begreppet är inte närmare klarlagt i lagstiftningen och det finns ingen praxis om begreppets innebörd att tillgå när det gäller företagsrekonstruktion.

1. INLEDNING

Lagen om företagsrekonstruktion infördes i vår lagstiftning den 1 september 2022.¹ I lagen implementerades Rekonstruktions- och insolvensdirektivet.² Direktivet är, liksom i princip alla rättsakter rörande kommersiellt förhållanden, avsett att ”bidra till den inre marknadens goda funktion” med hyllandet av den fria rörligheten

¹ Lagen (2022:964) om företagsrekonstruktion förkortas i det följande LFR. Den förra lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion benämns i det följande den äldre lagen.

² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1023 av den 20 juni 2019 om ramverk för förebyggande rekonstruktion, om skuldavskrivning och näringsförbud och om åtgärder för att göra förfaranden rörande rekonstruktion, insolvens och skuldavskrivning effektivare samt om ändring av direktiv (EU) 2017/1132 (Rekonstruktions- och insolvensdirektiv). Se även Karlsson-Tuula, M, Lagen (2022:964) om företagsrekonstruktion. En kommentar, 2022, s. 24.

för kapital och etableringsfriheten.³ Syftet med lagen är att man utan konkurs ska kunna rekonstruera sådana (företag) verksamheter som kan bedömas vara livskraftiga på sikt trots att de har drabbats av betalningssvårigheter. Den bakomliggande tanken med företagsrekonstruktion är det ska finnas ett värde i sig för alla inblandade, företaget självt, dess borgenärer och samhället i stort och att även tillvarata de värden som i övrigt kan finnas i företaget för fortsatt överlevnad och generering av framtida vinster.⁴ Av ingressen till artikel 2 i Rekonstruktions- och insolvensdirektivet framgår två principiella utgångspunkter. För det första är det gäldenärens verksamhet som ska räddas.⁵ Direktivet tar inte sikte på att rädda företag. För det andra att företagsrekonstruktion genomförs med beaktande av att kunna maximera värdet för borgenärerna. Syftet med denna artikel är att bland annat att belysa vad som avses med begreppet ”utanför den löpande förvaltningen” i 2 kap. 20 § LFR. Begreppet har inte tidigare förekommit i LFR men torde kunna hänföras till regleringen av den verkställande direktörens och en bolagsstyrelses ansvarsområden dvs. den verkan de åtgärder har som VD och styrelse får vidta för ett aktiebolags räkning såväl inåt som utåt enligt 8 kap. aktiebolagslagen.⁶ Omfattningen av den löpande förvaltningen dvs. gränsdragningen mellan styrelsens och den verkställande direktörens kompetens är inte helt klarlagd. I det följande behandlas för det första gäldenärens rådighet under företagsrekonstruktion och vilka rättshandlingar gäldenären inte kan ingå när den anses falla utanför den löpande förvaltningen och kräver rekonstruktörens samtycke i 2 kap. 20 § LFR. För det andra belyses de aktiebolagsrättsliga organens funktion och

³ Mellqvist, M, Welamson, L, Konkurs och annan insolvensrätt, 13 uppl. 2022, s. 318.

⁴ Mellqvist, M, Welamson, L, Konkurs och annan insolvensrätt, 13 uppl. 2022, s. 318. Se även Karlsson-Tuula, M, Lagen (2022:964) om företagsrekonstruktion. En kommentar, 2022, s. 21 f.

⁵ Mellqvist, M, Welamson, L, Konkurs och annan insolvensrätt, 13 uppl. 2022, s. 318.

⁶ Aktiebolagslagen (2005:551) förkortas i det följande ABL. Se här Blad, K, Styrelseledamöters skyldigheter och ansvar vid risk för obestånd och liknande situationer. Akademisk avhandling Örebro Studies in Law 19, 2023 s. 127 – 129. Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. Sthlm 2023, s. 230 – 234. Almlöf, H, Bolagsorganens reglering och dess ändamålsenlighet, Sthlm 2014. Östberg, J, Styrelseledamöters lojalitetsplikt, Sthlm 2016 och Åman, O, Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten – om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt, Uppsala 1997.

behörighet samt vad som kan utgöra inom den löpande förvaltningen i ABL. Artikeln avslutas med några reflektioner.

2. GÄLDENÄRENS RÅDIGHET OCH DEN LÖPANDE FÖRVALTNINGEN

Precis som i den äldre lagstiftningen i 2 kap. 15 § regleras den rådighet som gäldenären har under ett rekonstruktionsförfarande i 2 kap. 20 § LFR.⁷ Av bestämmelsen framgår vilka åtgärder en gäldenär får företa utan rekonstruktörens samtycke. Utan rekonstruktörens samtycke får gäldenären inte fullgöra förpliktelser som uppkommit före beslutet om företagsrekonstruktion eller ställa säkerhet för sådana förpliktelser. Gäldenären får inte heller åta sig nya förpliktelser som ligger ”utanför den löpande förvaltningen” eller överlåta, pantsätta eller upplåta annan rätt till egendom av väsentlig betydelse för gäldenärens verksamhet. Krav på rekonstruktörens samtycke finns även reglerat i 3 kap. 2 och 9 §§ LFR. Gäldenären behåller sin rådighet över sin egendom under pågående företagsrekonstruktion och får ingå rättshandlingar inom den löpande förvaltningen. Med uttrycket den löpande förvaltningen avses tiden från tingsrättens beslut om att en företagsrekonstruktion ska inledas till dess beslut meddelats om att rekonstruktionen ska upphöra. En företagsrekonstruktion upphör om gäldenär själv begär att förfarandet ska upphöra eller ansöker om konkurs eller om en borgenär ansöker om att bolaget ska försättas i konkurs.⁸ En rättshandling som en gäldenär företar under den nu aktuella tidsperioden är som utgångspunkt giltig. Rättshandlingar som har tillkommit före beslutet om företagsrekonstruktion får inte fullföljas utan rekonstruktörens samtycke. Enligt 2 kap. 20 § p. 2 LFR är gäldenären skyldig att inhämta rekonstruktörens samtycke innan gäldenären åtar sig nya förpliktelser som ligger utanför den löpande förvaltningen. Vad som ryms utom den löpande förvaltningen i LFR får avgöras från fall till fall. Frågor om försäljning av företag eller

⁷ Prop. 2021/22:215 s. 361 – 362, Karlsson-Tuula, M, Lagen (2022:964) om företagsrekonstruktion. En kommentar 2022 s. 84 – 86.

⁸ En företagsrekonstruktion upphör först när rätten har fattat beslut att företagsrekonstruktionen ska upphöra. En företagsrekonstruktion upphör inte för att en gäldenär eller borgenär ansöker om att verksamheten ska försättas i konkurs.

rörelsegrenar torde i de allra flesta fall ligga utanför området för den löpande förvaltningen. Detsamma gäller frågor om kollektivavtal. I allmänhet torde ingående av borgensförpliktelser kräva rekonstruktörens samtycke liksom inledande av rättegång eller skiljeförfarande. Att ansöka om registrering hos myndighet exempelvis lagfart eller ändring i register hos bolagsverket ligger inom begreppet. Av 2 kap. 22 § LFR framgår att en rättshandling som gäldenären företar kan gå åter om rekonstruktören inom skälig tid begär det eller annars har fått kännedom om rättshandlingen. Propositionen till lagen om företagsrekonstruktion ger föga vägledning.⁹ Någon praxis på området finns inte att tillgå bortsett från en handfull rättsliga avgöranden rörande 8 kap. ABL.¹⁰

3. VD OCH DESS UPPGIFTER I DEN LÖPANDE FÖRVALTNINGEN

Reglerna om ledningsorganen dvs. bolagsstämman, styrelsen och VD och deras inbördes förhållande i 8 kap. ABL omfattar i huvudsak tre problem. För det första är det valet av organledamöter och ett antal andra frågor som knyter an till uppdragsavtalet mellan bolaget och en enskild ledamot. För det andra det som rör förvaltningen och dess gränser vilka befogenheter och framför allt skyldigheter som styrelseledamöter och VD har.¹¹ För det tredje verkställigheten och dess gränser såsom att ingå avtal och andra rättshandlingar för bolagets räkning och den ogiltighetsverkan som kan inträda vid överskridande av behörighet och befogenhet.¹² I det följande fokuseras på det andra huvudproblemet, nämligen gränserna för ledningsorganens förvaltning dvs. vad som kan anses ingå eller falla utanför aktiebolagets löpande förvaltning. Det rör sig ytterst om gränsdragningen mellan styrelsen och den verkställande direktörens kompetens. En

⁹ Se prop. 2021/22:215 s. 361 - 362.

¹⁰ NJA 1958 s. 186 NJA 1968 s. 375. NJA 1995 s. 437 och NJA 2004 s. 618.

¹¹ Prop. 1975:103 s. 375 Se Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. 2023, s. 216. Blad, K, Styrelseledamöters skyldigheter och ansvar vid risk för obestånd och liknande situation, 2023, s. 127 - 129. Johansson, S, Svensk associationsrätt i huvuddrag, 12 uppl. 2018, s. 135 - 136. Skog, R, Rodhes Aktiebolagsrätt, 2018, s. 184 f.

¹² Se här Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. s. 240 - 251.

VD anses stå i ett sysslomannaliknande förhållande till bolaget. VD beslutsfattande och agerande i övrigt ska främja bolagets intressen och vara lojalt.¹³ I 8 kap. 29 § ABL begränsas VD beslutanderätt till den s.k. inom den löpande förvaltningen. Detta gäller inte minst i den yttre relationen till tredje man där alltså VD kompetens begränsas till löpande rättshandlingar.¹⁴ Omfattningen av VD kompetens följer bland annat av den instruktion om den arbetsfördelning som styrelsen är skyldig att upprätta enligt 8 kap. 6 § ABL. Till den främsta gruppen av beslut hör kontinuerliga *beslutsärenden eller själva saken*.¹⁵ Utgångspunkten är att VD kontinuerligt dagligen närvarar i bolaget och sköter den löpande förvaltningen som omfattar beslut som tar sikte på bolagets drift dvs. *rutinärenden eller åtgärder av återkommande* och ordinärt slag. På styrelsen bord ligger också åtgärder som utgör så kallade *extraordinära ärenden, ovanliga eller övergripande*. Enligt Sandström kompliceras bedömningen av att ett ärende som tillhör rutinen i en viss typ av bolag kan te sig ovanligt i ett annat. För att kunna avgöra vad som anses med den löpande förvaltningen i ett aktiebolag måste man undersöka *verksamhetens art* och *verksamhetens storlek*.¹⁶ Följande *tre* faktorer avgränsar den löpande förvaltningens gränser och det är upp till styrelsen att bestämma vilka faktorer man ska ta hänsyn till vid bedömningen. För det första är det *beslutet mätt i pengar*. VD löpande förvaltning omfattar inte beslut rörande ett visst belopp eller risker som är betydande för ett aktiebolag med hänsyn till verksamhetens art eller storlek. Det kan dock tillhöra rutinen att VD vidtar omfattande rättshandlingar av olika slag exempelvis förlängning av ett omfattande kontrakt med en leverantör eller tecknande av en ny stororder med en kund. För det andra kan tidsfaktorn vara avgörande i ett visst fall. VD löpande förvaltning har, som ovan sagts, den dagliga driften som tidsram. Långfristiga beslut som omfattar *betydande ärenden* ska tas av styrelsen. Om en VD är tveksam rörande ett visst beslut ska ärendet

¹³ Dotevall, R, Den verkställande direktörens lojalitetsplikt, Sthlm 1989. Se även Bergström, Samuelsson, Aktiebolagens grundproblem, Sthlm 2015.

¹⁴ Se Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. 2023, s. 231.

¹⁵ Se här och i det följande Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. 2023, s. 232.

¹⁶ Se Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. 2023, s. 232

överlämnas till styrelsen. VD ska dock ibland kunna göra gällande att tidsnöd föreligger och då agera inom styrelsens beslutsfär. I så fall ska VD underrätta styrelsen i efterhand om åtgärden enligt 8 kap 29 § 2 st. ABL. För det tredje kan *bolagsspecifika mönster* vara avgörande för arbetsfördelningen rörande styrelse och VD. Den löpande förvaltningen kan utvidgas eller begränsas genom direktiv och uttalanden från styrelsen. Resultatet kan bli att den löpande förvaltningen antingen är mer vidsträckt eller ges en mer inskränkt tolkning av styrelsen. Lagtexten 8 kap. 29 § ABL är av naturliga skäl allmänt hållen. Gränserna mellan VD och styrelse kan endast i grova drag bedömas efter de faktorer som ovan har redovisats. Av förarbetena framgår det att i VD:s löpande förvaltning ingår bolagets personella organisation avseende personal på mellan eller basnivå. VD beslutar under överinseende av styrelsen. Det gäller för VD att bilda en organisation som följer verksamhetens art och storlek. Det finns inte reglerat i ABL hur ett aktiebolag ska organiseras. Den organisation som finns närmast under VD brukar benämnas direktion, stab eller divisioner.¹⁷ Det råder ingen tvekan om att VD kan delegera en viss del av sin beslutanderätt nedåt. En delegation av vissa rättshandlingar innebär dock inte att VD kontrollansvar försvinner. Det åligger VD att utveckla ett fungerande system för direktiv, avrapportering och tillsyn. Om det saknas instruktioner eller brister i uppföljningen kan VD drabbas av påföljd. Av 8 kap. 29 § 3 st. ABL framgår att VD ansvarar för bolagets löpande hantering av bolagets ekonomi och då särskilt för redovisning och medelsförvaltning i den löpande förvaltningen. VD måste därför bygga upp förutsättningar för bokföring och årsredovisning dvs. ekonomihanteringen. VD bör också se till att bolagets vinstsyfte, likviditet, förmögenhet, försäljning och kostnader sköts samt se till att bolagets skatter betalas.

¹⁷ Se Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 8 uppl. 2023, s. 234.

4. STYRELSEN OCH DESS UPPGIFTER I DEN LÖPANDE FÖRVALTNINGEN

Styrelsen är ett självständigt bolagsorgan med lagstadgad kompetens.¹⁸ Styrelsens ledamöter har ett kontraktuellt förhållande till bolaget då utnämning av ledamöter förutsätter att dessa samtycker till bolagsstämmans val.¹⁹ Ett samtycke till erbjudande om att bli styrelseledamot kan förutom ett uttryckligt ja även vara konkludent före eller efter bolagsstämmans val. Bestämmelserna i ABL om styrelseledamöter gäller i tillämpliga delar även för styrelsesuppleanter enligt 8 kap. 3 § ABL. Styrelsens uppgifter är att ansvara för bolagets organisation och förvaltning av bolagets angelägenheter.²⁰ I dessa uppgifter ingår att kontrollera aktiebolagets ekonomiska situation som bevakas av styrelsen enligt 8 kap. 4 § 2 st. ABL. Mer precist än så har styrelsens ansvar inte reglerats. Det finns dock en mängd stadganden som direkt eller indirekt reglerar styrelsens ansvar.²¹ I 8 kap 27 § ABL ingår det i styrelsens ansvar att tillsätta och entlediga en VD. En styrelse ska bereda och verkställa beslut för aktiebolaget. En styrelse kan besluta om emission av aktier, teckningsoptioner eller konvertibler under förutsättning att bolagsstämman ger ett sådant bemyndigande. I de fall styrelsen agerar på stämmans kompetensområde blir inte rättshandlandet bindande för bolaget enligt 8 kap.42 § 1 st. ABL. Kombinationen av å ena sidan befogenhet / beslutsrätt å den andra sidan styrelsens skyldighet att agera för styrelsens bästa är karaktäristisk för styrelsefunktionen enligt ABL.²² En praktisk följd är att ansvar och skadestånd kan göras gällande inte bara mot en styrelseledamot som i aktiv handling åsidosätter bolagets intressen, utan att även den som förhåller sig passiv och ingenting gör eller inte agerar tillräckligt.

¹⁸ Se här och i det följande Östberg, J, Styrelseledamöters lojalitetsplikt, Jure 2016, s. 93 f.

¹⁹ Blad, K, Styrelseledamöters skyldigheter och ansvar vid risk för obestånd och liknande situation, 2023, s. 117.

²⁰ K, Blad, Styrelseledamöters skyldigheter och ansvar vid risk för obestånd och liknande situation, 2023, s. 118.

²¹ K, Styrelseledamöters skyldigheter och ansvar vid risk för obestånd och liknande situation, 2023, s. 118.

²² Se och här i följande Sandström, T, Svensk aktiebolagsrätt, 7 uppl. 2020, s. 220 f.

5. AVSLUTNING OCH NÅGRA REFLEKTIONER

Det kan konstateras att begreppet ”inom ramen för eller utanför den löpande förvaltningen” är relativt oklara i svensk rätt. I såväl LFR som i ABL är det i vissa fall svårbedömt om vad som faller inom ramen för begreppet. Det faktum att den endast finns en handfull prejudicerade rättsfall på det aktiebolagsrättsliga området gör inte saken bättre. Den löpande förvaltningen regleras olika i LFR och i ABL. I LFR regleras vad som faller ”utanför den löpande förvaltningen” för en gäldenärs rådighet under företagsrekonstruktion och vilka rättshandlingar som gäldenären ingår som kräver konstruktörens samtycke. I ABL föreskrivs vad som faller in ”under den löpande förvaltningen” för såväl en VD, som styrelsen och som själva aktiebolaget. Eftersom flera lagstiftningar emanerar från EU-direktiv medför att det att våra lagstiftningar tenderar att bli mer såväl fler- som tvärvetenskapliga. I LFR finns det numera även aktiebolagsrättsliga bestämmelser, i 4 kap. 31 § och i 4 kap 32 § LFR. Dessa bestämmelser reglerar förhållandet mellan LFR och ABL. Begreppet är inte behandlat i någon större utsträckning i lagstiftningen. Enligt min uppfattning torde det därför fungera att analogt tillämpa ABL:s regler och förarbeten för att kunna fastslå vad som också torde falla utanför den fortlöpande förvaltningen under en företagsrekonstruktion. Frågan i ABL har också behandlats i en större omfattning än begreppet i LFR även om praxis är ringa.

Den löpande förvaltningen för en styrelse

- Åtgärder som utgör extra ordinära ärenden, ovanliga eller övergripande.
- Långfristiga beslut som omfattar betydande ärenden.
- VD kan delegera en viss del av sin beslutanderätt till styrelsen.

Den löpande förvaltningen i ett aktiebolag

Undersöka *verksamhetens art* och *verksamhetens storlek*.

- Beslutet mätt i pengar
- Visst belopp eller risker som är betydande

Översiktligt om vad som faller utom den löpande förvaltning i LFR

I det följande lämnas en översikt av rättshandlingar som faller utom den löpande förvaltningen enligt LFR och inom den löpande förvaltningen i ABL för en VD, en styrelse och själva aktiebolaget.

Rättshandlingar som faller utanför den löpande förvaltningen i förarbetena och kräver rekonstruktörens samtycke:

- Försäljning av företag eller rörelsegrenar
- Frågor om kollektivavtal
- Ingående av borgensförpliktelser
- Inledande av rättegång eller skiljeförfarande

Att ansöka om registrering hos myndighet om exempelvis lagfart eller ändring i register hos bolagsverket ligger inom den löpande förvaltningen.

Övergripande om vad som faller inom den löpande förvaltning i ABL

Vad som ingår i den löpande förvaltningen för en VD

- Beslut som tar sikte på bolagets drift dvs. rutinärenden eller åtgärder av återkommande och ordinärt slag. (VD)
- Förlängning av ett omfattande kontrakt med en leverantör eller tecknande av en ny stororder med en kund.
- Beslut rörande ett visst belopp eller risker som är betydande för ett aktiebolag med hänsyn till verksamhetens art eller storlek VD höra med styrelsen.
- VD är tveksam rörande ett visst beslut ska ärendet överlämnas till styrelsen om det inte föreligger fara i dröjsmål.
- VD kan delegera en viss del av sin beslutanderätt nedåt till styrelsen.
- VD ska utveckla ett fungerande system för direktiv, avrapportering och tillsyn.
- VD ansvarar för bolagets löpande hantering av bolagets ekonomi och då särskilt för redovisning och medelsförvaltning.

Att ansöka om registrering hos myndighet om exempelvis lagfart eller ändring i register hos bolagsverket ligger inom den löpande förvaltningen.